

HR-2023-728-A *Tipssaken*

Førsteamanuensis Anette Hemmingby
Institutt for rettsvitenskap og styring, Handelshøyskolen BI

Sakens bakgrunn

- ▶ Lovendring i 1.1.2019
 - ▶ plikt for arbeidsgiver til å holde oversikt over all tips som ble betalt, både kontant og elektronisk,
 - ▶ innrapportering til skattemyndighetene av hvor mye arbeidstakerne mottar i tips
 - ▶ beregne forskuddstrekk
 - ▶ beregne arbeidsgiveravgift
- ▶ NHO Reiseliv utarbeidet en veiledning til sine medlemmer om håndteringen av de nye reglene.
 - ▶ Fratrekk for feriepenger, pensjonsinnskudd, arbeidsgiveravgift og samt administrasjon av tipsordningen.
 - ▶ Forskuddstrekk for skatt
- ▶ Bristol og Plaza brukte servitørenes tips til å dekke de ulike ordningene
 - ▶ Saken begrenset til spørsmålet om arbeidsgiveravgift og administrasjonskostnader, ikke feriepenger etc.

Tips i serveringsbransjen

- ▶ Før 1924: kun «drikkepenger», ingen lønn
- ▶ 1924-1936: Tariffavtalt 10 % av regningen lønn, men forbud mot tips
- ▶ 1936: Tariffavtalt prosentdel av omsetning som fastlønn, lovforbud opphevet
- ▶ Utvikling av tips som ekstrabetaling. Frem mot 2000-tallet: undersøkelser viser at tips som regel ble gitt servitørene udelt
- ▶ Rt. 2008 s. 856 *Theatercaféen*: tips er gave. Medfører ulike typer fordelingsordninger

- ▶ Plaza og Bristol: Frem til lovendring 2019 all tips uavkortet til ansatte. Plaza innfører forbud mot kontant-tips

Politisk bakteppe - kampen mot svart arbeidskraft

▶ Skatt

- ▶ Skattemessig underrapportert, rapporteringsplikt for arbeidsgiver antas å avhjelpe dette.
- ▶ Alle arbeidstagere har plikt til å innrapportere *hele* sin inntekt. Dette er ikke begrenset til hva som følger av lønnsbegrepet, men gjelder alle økonomiske ytelser og «fordeler vunnet ved arbeid», jf skatteloven § 5-1 (1)
- ▶ Det er arbeidstagerens ansvar å selv innrapportere og å betale skatt av denne typen inntekter. Etter lovendringen er også arbeidsgiver holdes ansvarlig når det gjelder å innrapportere økonomiske ytelser.
- ▶ Opplysningsplikten utløser en plikt til å betale arbeidsgiveravgift. Etter lovendringen er det altså ikke bare slik at servitører er pålagt å innrapportere tips og skatte av dette. Også restauranteieren er nå pålagt å opplyse om tips servitørene mottar, og å iberegne dette i grunnlaget for beregningen av arbeidsgiveravgiften.
- ▶ Konkurransesvridning: Bedrifter hvor tips er utbredt, får en konkurransefordel sammenlignet med andre bedrifter. En plikt til å betale arbeidsgiveravgift av tips innebærer at avgiften skal beregnes av et høyere beløp enn før. Det fjerner konkurransevidning og gir likere skattevilkår for bruk av arbeidskraft, bedre fordeling av ressursene mellom bedrifter og dermed bidra til høyere avkastning for samfunnet.

(Prop. 1 LS (2018-2019) side 83)

Sentrale spørsmål

- ▶ Er tips lønn? Eller er det gave?
- ▶ Giverviljen: Vederlag til virksomheten eller påskjønnelse til servitøren?
- ▶ Eidendomsrett? Rettskrav på å få utbetalt tipsen?
 - ▶ Lagmannsretten: At tips er en gave fra kundene til de ansatte, og at de ansatte har et rettskrav på å få utbetalt mottatt tips, tilsier tvert imot at de ansattes krav på tips har den samme grad av rettslig beskyttelse som avtalte lønnsvilkår.
- ▶ Fordeling vs. konfiskering: Det er ikke spørsmål om å fordele tips blant de ansatte, men om arbeidsgiver selv kan bruke deler av mottatt tips til å dekke egne kostnader.
- ▶ Kan tips forbys?
- ▶ Hva med de som hadde begynt etter at den nye ordningen kom? Påvirker ansettelsestidspunktet et eventuelt rettskrav?

Arven etter Rt. 2008 s. 856 *Theatercafeén*

«Dels gjelder det arten av godet. Tips til servitører er riktignok et gode av klart økonomisk art, noe som ellers kan trekke i retning av at det er beskyttet. Men her gjelder det ikke en ytelse fra arbeidsgiveren, men gaver fra gjestene - gaver som riktignok i noen grad følger av uformelle normer, men som det like fullt er frivillig for gjestene å gi. Generelt er gaver fra kunder til ansatte egnet til å påvirke utføringen av arbeidet, blant annet fordelingen av de ansattes oppmerksomhet og innsats. Det er derfor nærliggende at arbeidsgivere skal kunne regulere adgangen til å ta imot gaver, slik det er gjort i mange andre typer arbeidsforhold. Forholdene er riktignok spesielle i restaurantbransjen. Men i vår sak er det ikke tale om å forby servitørene å motta tips; spørsmålet er om de må dele dem - for omtrent en tredjedel - med andre grupper ansatte.»

Rt. 2008 s. 856, avsnitt 41

Utgangspunktet etter Theatercaféen

- ▶ Rettskrav på å få tips utbetalt. Tips er påskjønnelse til arbeidstagerne, ikke betaling til virksomheten.
- ▶ Medfører dette at utbetalingen skal være uavkortet?
- ▶ Er dette endret etter lovendringen i 2019?

Et styringsrettslig utgangspunkt

- ▶ Bristol og Plaza la vekt på muligheten av å føre tips inn i regnskapet som en mulighet til å bruke tips som grunnlag for kostnadene. Dette var ikke Høyesterett enig i, formålet med ordningen var ikke å avgjøre hvordan denne typen privatrettslige spørsmål skulle løses.
- ▶ Lovendringen: Ikke formålet at det skulle påvirke gave fra tredjepart
- ▶ Høyesterett tar utgangspunkt i en styringsrettslig vurdering, og knytter inngrep i tips til spørsmålet om å «organisere arbeidet».
- ▶ Fastslå, med henvisning til HR-2021-1193-A *Grefsenhjemmet*, at arbeidsgiver ikke ensidig kan endre lønn
- ▶ Forskjeller og likheter mellom tips og lønn: parallellitet

Forby tips?

- ▶ Enighet om adgang ved nyetablering, ikke der det eksisterer ordninger
- ▶ Lagmannsretten: å forby tips er ikke i strid med giverhensikten, og griper ikke inn i noen gavetransaksjon mellom kundene og de ansatte. Høyesterett sluttet seg til dette.
- ▶ Adgang til å forby de ansatte å motta tips gir uansett ikke grunnlag for en slutning fra det mer til det mindre.
- ▶ Merutgifter?
 - ▶ Som arbeidsgiver blir også virksomheter i alminnelighet pålagt en rekke ulikeartede plikter, uten at det gir grunnlag for å velte kostnadene over på de ansatte.
 - ▶ En konsekvens for fremtiden?

Påvirket ansettelsestidspunktet rettskravet?

- ▶ To servitører begynte etter at ordningen var etablert
- ▶ Avtalerettslig tilnærming med uttalt parallell til Rt. 2008 s. 856 *Theatercaféen* og Rt. 2008 s. 1246 *Statoil*
 - ▶ De to ansatte hadde ikke blitt informert om trekkordningen ved ansettelse
 - ▶ Hadde en berettiget forventning om tips
 - ▶ intet samtykke, ingen binding

Takk for
oppmerksomheten!